

BİRİNCİ HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
ESKİŞEHİR İKİNCİ SINIF ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ
İNCELEME RAPORU

I-BASLANGIC

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'ncü dönem 4'ncü yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci toplantısında, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak amacıyla Komisyon Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL, Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Konya Milletvekili Kerim ÖZKUL, Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ ve Sivas Milletvekili Malik Ecdar ÖZDEMİR'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Alt Komisyon, Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL' ün Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vererek çalışmalarına başlamış ve 26 Şubat 2010 tarihinde Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde bir inceleme yapmıştır.

Komisyona Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK, Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY ve Komisyon Uzman Yardımcısı Halil İbrahim BAYAR eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarıyla ilgili olarak herhangi bir başvuruyu beklemeden re'sen bu kurumlarda inceleme kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Bu incelemenin amacı; hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığının ihlal edilip edilmediği, ceza infaz kurumundaki yaşam koşulları, sağlık hizmetleri başta olmak üzere hükümlü ve tutukluların diğer şikâyetleri hakkında görüşme ve gözlemlerde bulunarak varsa sorunları tespit etmek, uygulayıcılarda insan haklarına uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşturmak ve bu duyarlılığın devamını sağlamak ile hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemek ve alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

İNCELEME RAPORU

IV. İNCELEME KONUSU VEYA KONULARI

Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşulları, ceza ve tutukevinin fiziki şartları ile yetkili ve görevlilerin kurumda bulunanlara karşı tutum ve davranışları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

V. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, incelemesinde;

- a) Ceza İnfaz Kurumu Müdürü ve kurumun diğer yöneticileri ile görüşmeler yaparak ilgililerden bilgi almak,
- b) Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,
- c) Bazı hükümlü ve tutuklularla koğuşlarında kurum personeli olmadan görüşmelerde bulunmak,

Yöntemini uygulamıştır.

VI. İNCELEMELER

1.Ceza İnfaz Kurumu Yöneticileri İle Yapılan Görüşmeler

Ceza infaz kurumu müdürü tarafından verilen bilgiler, Eskişehir 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi Müdürlüğü, Hükümlü ve Tutukluların Hareket Tarzları Talimatı ile Hükümlü ve Tutuklu Koğuş Mümessillerinin Sorumlulukları Talimatları'na göre;

- Ceza infaz kurumu kapasitesi 100 olup, incelemenin yapıldığı tarihte kurumda 12 tutuklu ve 5 hükümlü bulunmaktadır.
- Haftada bir kez kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülere, ceza infaz memurları tarafından yanaşık düzen ve talimat eğitimi yaptırılmaktadır.
- Ceza İnfaz Kurumu Hükümlü Ve Tutukluların Hareket Tarzları Talimatı'nın 44'ncü maddesine göre "*Koğuş kademlisi, gazete almak isteyenlerden gazete isimlerini alarak liste hazırlar ve bir haftalık gazete ücretini toplayarak gardiyanlara teslim eder*" hükmü gereğince hükümlü ve tutuklular ücretini ödemek koşuluyla gazete okuyabilmektedir. Ancak cezaevi idaresi tutuklu ve hükümlülerin alacakları gazeteleri 15 ile sınırlamış ve sadece bunların içerisinde tercih yapılabileceği belirtilmiştir.
- Hükümlü ve tutuklular elbiselerini yıkanmak için verdikleri cuma günleri saat 15.20'den yat saatine kadarki süre içinde ve cumartesi günleri dışında şekli Askeri Kıyafet Yönetmeliğinde belirtilen tek tip elbiseleri giymek zorundadırlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

İNCELEME RAPORU

- Tutuklu ve hükümlüler ziyaret edilen gün itibariyle 06.00 da kalkmak ve 21.30’da ise yatmak zorundadır. Yatış saatinden sonra koğuştaki bulunan her tutuklu ve hükümlü her gün tespit edilen nöbet listesine göre 1 veya 2 defa nöbet tutmaktadır.
- Kalkma ve yatma saatleri arasında (06.00–21.30) tutuklu ve hükümlülerin koğuştaki bölgelerine girmelerine ve yatmalarına izin verilmemektedir. Bu saatler arasında hükümlü ve tutukluların hiçbir şekilde dinlenmelerine ve uyumalarına müsaade edilmemekte, bu durumları tespit edilenlere disiplin cezası verilmektedir. Tutuklu Ve Hükümlülerin Hareket Tarzları Talimatınının 28.maddesinde “*Yat içtiması alınana kadar, pijama, eşofman, şort, fanila gibi yatak kıyafeti ile koğuştaki dolaşma*”, 32. maddede ise “*Sabah kalkma vaktinden akşam yatma vaktine kadar koğuştaki bölgesine girerek yatağına yatma. Gazino bölgesinde düzgün otur, bacaklarını uzatma.*” Hükümleri bulunmaktadır.
- Tutuklu ve hükümlülerin günde altı kez içtima düzenine geçilerek sayımları yapılmaktadır.
- Cezaevi yönetimince direkt olarak gazino bölgesine girilmesi durumunda, koğuştaki mümessili dikkat çekerek hükümlü veya tutukluların buldukları yerde esas duruşa geçmelerini sağlamaktadır.

2. Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Gözlemler ve Hükümlü-Tutuklularla Görüşmeler

2.1 Fiziki Ortam İle İlgili Gözlemler

Alt Komisyon’un ceza infaz kurumunda yaptığı inceleme esnasında; kurumun fiziki alanlarının temiz olduğu, her koğuştaki havalandırmanın bulunduğu, hükümlü ve tutukluların spor yapabilecekleri bir alanın olduğu görülmüştür. Fiziki alanlar, özel yaşam alanları hariç olmak üzere kameralarla gözetlenmektedir.

Fiziki alanlar içerisinde sorun olarak görülen bir husus, havalandırma alanlarını çevreleyen duvarların kenarlarında bulunan dikenli teller ve demirlerin hükümlü ve tutukluların kendilerine zarar verebilecekleri kadar yakın olmasıdır.

2.2 Hükümlü ve Tutuklularla Görüşmeler

Alt Komisyon ceza infaz kurumu personeli olmadan hükümlü ve tutuklularla buldukları koğuştaki görüşmelerdir.

Görüşmede hükümlü ve tutuklular;

- Spor faaliyetlerine katılabildiklerini, 24 saat sıcak suyun aktığını ve sağlık koşullarının iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

İNCELEME RAPORU

- İşkence, kötü muamele veya herhangi bir onur kırıcı muamelenin olup olmadığının sorulması üzerine, işkence ve kötü muamelenin olmadığını ancak psikolojik baskının olduğunu ifade etmişlerdir. Hükümlü ve tutuklular; sürekli askeri disiplinin uygulandığını, 6 defa içtima verdiklerini, içtima saatinden önce sıraya girip beklediklerini, bazen bu şekilde beklemelerin çok uzayabildiğini, koğuş camının gün içerisinde sürekli açıldığını ve cam açıldığı zaman esas duruşa geçmek zorunda kaldıklarını belirterek, bu durumdan yakınmışlardır.
- Koridorlarda başları öne eğik ve elleri vücuduna yapışık vaziyette, sağa sola bakmadan sadece önlerine bakarak yürümek zorunda olduklarını, bu uygulamanın kendilerini rahatsız ettiğini ifade etmişlerdir.
- Hükümlü ve tutuklulardan en yoğun şekilde gelen şikâyet; saat 06.00'da kalkıp 21.30'da da yatmak zorunda olmalarıdır. Bu saatler arasında yatakhaneye girmeleri veya başka bir yerde uyumaları kesinlikle yasaktır. Hükümlü ve tutuklular istirahat saatleri dışında koğuşa girip dinlenemediklerini, herhangi bir şekilde başlarını bir yere yasladıklarında kameralardan görüldüğü için hemen uyarıldıklarını belirtmişlerdir. Tespit edilen saatler arasında uykunun kendilerine yetmediğini, çünkü her gece nöbet tutmak zorunda olduklarını söylemişlerdir. Ayrıca uyku yetersizliği nedeniyle rahatsızlanıp da doktora gittiklerinde doktorun verdiği ilaçlar yüzünden uyuyup kalacakları endişesi ile doktora bile gitmekten korktuklarını ifade etmişlerdir. Televizyonda herhangi bir dizi veya film izleyemediklerini, zira 21.30'da televizyonun kapatılarak yatakhaneye geçildiğini bu durumun da kendilerini rahatsız ettiğini belirtmişlerdir.
- Hükümlü ve tutukların en çok şikâyetçi oldukları diğer bir husus da tek tip elbise giyme zorunluluğudur. Koğuşlarda olduğu gibi adli işlemler için adliyeye gidildiği zamanlarda bile tek tip elbise giyilmesinin, çevredeki insanların dikkatini çektiği, bunun da kendilerini olumsuz etkilediğini beyan etmişlerdir. Gün boyunca ayaklarında bağciksız bot giymek zorunda oldukları, bot dışında bir başka ayakkabı veya terlik giymelerinin yasak olduğu, bunun da yaz-kış kendilerine rahatsızlık verdiği ifade edilmiştir.
- Asker ve sivil kişilerin kurumda aynı kurallara tabi olmasının yanlış olduğu hususunda da yakınmalar olmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

İNCELEME RAPORU

VII. SONUC VE DEĞERLENDİRME

1. Cezanın amaçlarından en önemlisi infaz kurumundaki bireyi ıslah etmektir. Suçluyu ıslah etme, devletin hak ve görevidir. Ceza, suçluyu rehabilite etmek amacıyla uygulanan ve birtakım hak yoksunluklarını içeren bir yaptırımdır. Ceza ile; hükümlünün ıslah edilerek yeniden sosyalleştirip üretken ve saygın bir birey olarak tekrar sosyal yaşama kazandırılması amaçlamaktadır. Hedef sadece ceza vermek değildir ve olmamalıdır da.

Komisyonumuzda, inceleme bölümünde yer verilen, gerek kurum yetkililerinin gerekse hükümlü ve tutukluların ifadeleri ile incelenen Eskişehir 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi Müdürlüğü Hükümlü ve Tutukluların Hareket Tarzları Talimatı, Hükümlü ve Tutuklu Koşuş Mümessillerinin Sorumlulukları Talimatları'na göre; ziyaret edilen kurumdaki personelin tutum ve davranışlarının, ıslah odaklı olmaktan ziyade disiplin temeline oturtulmuş olduğu izlenim ve kanaati doğmuştur. Hükümlü ve tutukluların, günde 6 kez içtima vermek zorunda olmaları, koşuş camının açılması ile tüm tutuklu ve hükümlülerin esas duruşa geçerek beklemeleri, koridorlarda başları öne eğik ve elleri vücuduna yapışık vaziyette sağa sola bakmadan sadece önlerine bakarak yürümek mecburiyetinde olmaları, sabah 06.00'da uyanıp akşam 21.30'a kadar yatakhaneye girmelerinin ve ortak kullanım alanında uyumalarının yasak olması, 21.30'dan sonra zorunlu olarak uyumak zorunda olmaları, gece nöbet tutmaları, yanaşık düzen ve talimat eğitimi yaptırılmaları, gazinoda oturur iken bacaklarını uzatmalarının yasak olması gibi uygulamalar bunun göstergeleridir.

İnfaz kurumlarında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun hükümleri uygulanmalı, yönetmelik ve iç işleyiş de bu yasaya paralel olarak düzenlenmelidir. Ceza ve tutukevleri yargı tarafından verilen cezaların infaz edildiği yerlerdir. Bunun dışında İdarece yeni cezaların verildiği veya bunu çağrıştıracak uygulamaların olduğu yerler olamayacağı unutulmamalıdır.

Askeri infaz kurumlarında kalan tutuklu ve hükümlülerin tamamı asker kişilerden oluşmamakta, bazen siviller de işledikleri askeri suçlar sebebiyle bu kurumlarda bulunmaktadır. Geceleri nöbet tutma, esas duruşunu gösterme, yanaşık düzen ve talimat eğitimleri gibi münhasıran askerlere mahsus eylemlerin sivil kişilere de tatbik edilmesi ayrı bir çelişkidir.

Sayılan uygulamaların tutuklu ve hükümlülerin ıslahına yönelik olumlu bir sonuç doğurmayacağı, yargı tarafından verilen hapis cezası dışında idarece cezalandırma

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

İNCELEME RAPORU

şeklinde bir uygulama algısına neden olacağı düşünülerek yasada yeri olmayan bu tür faaliyetlere son verilmesi, infaz sisteminin amacına daha uygun olacaktır.

2. Hükümlü ve tutuklular idare tarafından kendilerine bildirilen 15 adet gazeteden istediklerini alabilmektedirler. Yani istedikleri gazeteleri değil cezaevi idaresinin belirlediği 15 gazete içerisinden seçim yapabilmekte, liste dışındaki gazeteleri okuyamamaktadırlar. 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 62. maddesinde;

“(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.” Şeklinde hüküm bulunmaktadır. Madde metninden de açıkça anlaşılacağı üzere hükümlü ve tutukluların bir yayından men edilmesinin tek koşulu mahkemece verilen bir yasaklama kararının bulunmasıdır. Bu kararın olmadığı durumlarda ücretini ödemek koşuluyla tutuklu ve hükümlüler istediği yayına ulaşma hakkına sahiptirler. 3'üncü fıkrada geçen “Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.” ifadesinin uygulaması da her bir yayın için o günkü nüsha baz alınarak değerlendirilmelidir. İnceleme yapılan infaz kurumunda ise böyle bir uygulama yapılmadan bir liste çıkarılmıştır. Bu uygulama yasa ile tutuklu ve hükümlülere tanınan hakkın kullanılmamasına sebebiyet verecek nitelik taşıyabilecek bir tehlikeyi içinde barındırmaktadır.

3. İnfaz koruma memurları, infaz kurumlarında önemli bir görev üstlenmektedirler. Yaptıkları işin hassasiyeti de göz önüne alınarak insan hakları ve insan psikolojisi başta olmak üzere yeterli bir eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir. Kurumda bu görevin memurlar tarafından değil erbaş ve erler tarafından yapıldığı belirtilmiş ve görülmüştür.

Bu da uygulamada bir kısım sıkıntıları beraberinde getirmektedir. İnfaz koruma memurlarına infaz sistemine ait yeterli eğitimin zaman kısıtlılığından verilememesi, belli bir tecrübe edindiklerinde ise askerlik süreleri bittiği için ayrılmak durumunda kalmaları,

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

İNCELEME RAPORU

yerlerine gelenlerin de aynı acemilik sürecinden geçmeleri söz konusudur. İnfaz koruma görevlilerinin asker kişi olan er ve erbaşlardan oluşturulması yerine; sınavla alınan profesyonel olarak bu işi yapan memurlar tarafından bu hizmetin yerine getirilmesi daha olumlu sonuçlar doğuracaktır.

4. Askeri ceza infaz kurumu müdürleri, Silahlı Kuvvetlerde farklı birliklerde görev yapan subaylar arasından atanmaktadırlar. Kurumda görev yapan müdürler görev sürelerinin bitiminde tekrar Silahlı Kuvvetlerin farklı birlik ve birimlerinde görevlendirilmektedirler. İnfaz kurumu müdürlüğü görevinin süreklilik arz etmemesi, verilen eğitimin ve kazanılan tecrübelerin boşa gitmesine sebebiyet vermekte ve profesyonelleşmenin önünü kapatmaktadır.

5. İnfaz kurumunda kalan hükümlü ve tutuklulardan subay, astsubay ve sivil kişiler dışındakiler Askeri Kıyafet Yönetmeliğinde şekli belirtilen tek tip elbise giymek zorundadır. Burada kalan hükümlülerin kurumda kaldıkları sürenin askerliklerinden sayılmadığı gerçeği karşısında, tek tip kıyafet zorunluluğunun bir hükümlünün iyileştirilmesi yönünde ne gibi bir katkı yaptığı tartışmalıdır. Yönetmelikte gerekli düzenlemelerin yapılarak bu zorunluluğun kaldırılmasının tutuklu ve hükümlülere moral destek sağlayacağı düşünülmektedir.

6. Fiziki alanlar içerisinde havalandırma alanlarını çevreleyen duvarların kenarlarında ve üstünde bulunan dikenli teller ve demirlerin hükümlü ve tutukluların kendilerine zarar verebilecekleri kadar yakın ve aşağıda olmasından dolayı herhangi bir istenmeyen olaya meydan vermemek için dikenle teller ve demirler yukarı kaldırılmalıdır.

7. Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde bulunan hükümlü erlerin önemli bir çoğunluğunun askerlik görevleri esnasında, cep telefonu bulundurdukları ve bu nedenle emre itaatsizlikte ısrar suçundan mahkûm olmuş kişiler olduğu tespit edilmiştir.

Haberleşmenin, dolayısıyla, cep telefonu kullanımının bu kadar yaygınlaştığı, cep telefonunun hayatın bir parçası haline geldiği, bilgi ve teknoloji çağı olan günümüzde bu eylemin hapis cezasına netice veren suç olarak nitelendirilmesinin ve ağır bir yaptırıma tabi tutulmasının ceza adaleti açısından İnsan haklarına aykırılık teşkil edebileceği endişesi söz konusudur.

Kışla içerisinde cep telefonu bulundurmanın ve kullanımının kökten yasaklanması yerine, belli usul ve esaslara bağlanarak kısmen de olsa serbest bırakılmasının, belirlenen usul ve esaslara aykırı cep telefonu bulunduran ve kullananların ise disiplin suçu

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
İNCELEME RAPORU

işledikleri kabul edilerek soruşturulmalarının bu doğrultuda yapılması için gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

8-Bu rapor sadece incelemede bulunulan kuruma ait değerlendirmeler ve görüşlerden oluşmaktadır.

Alt Komisyonumuz inceleme konusu ile ilgili olarak, diğer askeri ceza infaz kurumundaki incelemelerini tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir. **05/05/2010**

Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL

Mersin Milletvekili

Komisyon Başkanı

Mehmet EKİCİ
Yozgat Milletvekili

Murat YILDIRIM
Çorum Milletvekili

Kerim ÖZKUL
Konya Milletvekili

Malik Ecdar ÖZDEMİR
Sivas Milletvekili